

System časové tísně

Zdravotníci ani učitelé se nenechají uchláchnit

Ministři zdravotnictví a školství Vlastimil Válek a Míkuláš Bek včera jednali na poslední chvíli s nespokojenými zástupci „svých“ svěřenců, aby zažehnali jejich protesty. Ano, lze jim vyčítat, že o dohodu neusilovali dříve a že dlouho nechtěli slyšet ani slovo o navyšování rozpočtu. Na druhé straně, pokud jsou mzdové požadavky lékařů na úrovni padesáti miliard z rozpočtu navíc, pak na to vláda nemůže přistoupit.

Takovou situaci lze řešit pomocí vyjednávání, kdy obě strany, často až po dlouhé době, dospějí k nějaké dohodě, která bude rozpočtově udržitelná, anebo vše ztroskotá a dojde ke konfrontaci.

Zatím to vypadá, že oba ministři nejprve pracovali na tom, aby jim partneři věřili co nejméně. Ministr Bek čaroval s průměrným příjmem za rok 2022 a ministr Válek nejprve lékařský protest podcenil, aby pak opět na tiskové konferenci hýřil optimismem, zatímco představitelé lékařů mu odpovídali, že nedošlo k žádnému posunu a že slíbená novela zákona řeší jen část sporu.

Společný problém, nejen těchto resortů, je nedůvěra. Lékaři i učitelé se mnohokrát v minulosti nechali napálit sladkými řečmi politiků, proto se jim tentokrát nechce ustupovat, navíc tahle vláda už dva roky pro svou důvěryhodnost dělá hodně málo. A že ani učitelé, ani lékaři nebudou hrát roli „toho rozumného“, který ustoupí, je zřejmé.

Řešení se žádné nerýsuje, respektive pokud vláda navýší resortům prostředky, mohou se cítit ochuzeni ti státní zaměstnanci, kteří nedostali přidáno nic, případně ti ze soukromé sféry, kteří „to platí“ a nesouhlasí. Držet se rozpočtové odpovědnosti pak znamená pro vládu strpět protest.

A je velkou otázkou, zda na sebe pondělní akce nezačne nalobovat nespokojené. Koneckonců v rychlé zlepšení ekonomické situace obyvatel věří jen premiér a ministr Jurečka, ale ti už nám tolikrát lhali...

Martin Zvěřina

Klín klínem

Podají se propagandou porazit dezinformace?

Timelem společnosti je důvěra. Pocit, že platí, co je dáno, řečeno, slíbeno. Ví se i to, že důvěru narušují dezinformace. Těmito poznatky je veden boj proti dezinformacím. Jenže ze strany vlády je veden způsobem, který až příliš připomíná propagandu. A navíc koryto pro ty, kteří k němu získají vládní pověření.

Reč je o kampani, kterou ztělesňují plakáty ve městech a vlacích i web *Nenaleťt.cz*. Píše o ní list Právo. I o tom, že stát pro ni uzavřel smlouvy za 42 milionů. Takže. Jakou protihodnotu za to získáme? Zdá se, že pramálo. Kdo nahlédne na web *Nenaleťt.cz*, spatří řídký obsah připomínající les po náletu kůrovce. Texty či odkazy na pár témat. Některé několikařádkové, jiné, delší, převzaté z médií či neziskovek typu Greenpeace. Vysvětlují, že ta či ona tvrzení nejsou pravdivá.

To je jistě plus. Mnozí uvítají, mají-li po ruce protiargument na to, co slyšají. Ale ty nabízené protiargumenty bývají uspořádány výběrově tak, aby ladily s vládním, evropským, progresivistickým narativem. Třeba. Proč zdraží ceny energií? „Hlavním důvodem je politika Ruska, které již před invazí na Ukrajinu začalo omezovat dodávky zemního plynu do Evropy, čímž zvyšovalo jeho cenu.“ To je pravda, ale ne celá pravda. Vynechává otázky, na které se štouralové ptají více než rok. Může Putin i za drahé emisní povolenky, taxonomii (hodnocení investic ne podle ceny, ale podle zelenosti, čímž se ničí trh), za to, že Německo zavřelo jaderné elektrárny?

Suma sumárum, vláda bojuje proti dezinformacím propagandou. To není zločin. Jenže má-li propaganda (výběr faktů) bojovat proti dezinformacím (cíleným podvrhům), jakou má šanci na úspěch? Už na jaře tomu věnovala průzkum společnost Ipsos a zjistila, že klesá počet těch, kdo situaci vnímají jako informační válku vedenou Ruskem, a stoupá počet těch, kdo ji hodnotí jako alibismus západních vlád. Teď pod tím kotlem zatápí stát za 42 milionů korun. V podstatě na to, aby bojoval metodou vyrážení klínu klínem.

Zbyněk Petráček

Kdo (nám) vládne v AI

Ve světě umělé inteligence jsme závislí na amerických firmách. Nebo hůř, těch čínských

Za takový zvrat ve filmu by se hollywoodský scenárista dočkal akorát posměšků, že šustí papírem. Sama Altmana, zakladatele a šéfa jedné z nejznámějších firem dneška – OpenAI, její správní rada minulý pátek v poledne vyhodila. Aby se přes víkend vzbouřili zaměstnanci a snažili se ho dosadit zpět. A hned v pondělí ho najal jeho největší, miliardový investor – gigant Microsoft. Je možné, že když čtete tyto řádky, je už zase všechno jinak, Altman se vrátil, nebo za ním napak odešla většina kolegů. Je to šok, jako kdyby začátkem devadesátých let propustili Billa Gatese a rozpadal se sám tvůrce Windows.

Proč se to stalo? Udělal osmatřicetiletý zlatý hoch křemíkového údolí nějaký obrovský průšvih? Třeba v bezpečnosti svého umělého dítěte? Nebo jde jen o lidskou závist a o peníze? Či o spor, zda se má nezisková společnost zaměřovat na komerční produkt, nebo se držet své originální mise a vyvíjet umělou superinteligenci?

A především – co bude s ChatGPT? Zajíímá to nejen skoro dvě stě milionů uživatelů, statisíce vývojářů a zástupců dosud natěšených investorů. Ale fakticky celý svět, jenž se právě díky ChatGPT probudil do reality chytrých strojů a začíná se s ní teprve učit žít. Pouhá kariéra jednoho muže oťřásá celou planetou.

Krásná nová Windows

Víkendová hra o softwarové trůny tak ukazuje, jak je celý svět AI nejen neskutečně rychlý, ale i křehký. Jak jsme v technologii, jež nám mění práci a život doslova před očima, naprosto závislí na hrstce jednotlivců a firem. Navíc v jiné zemi a na jiném kontinentě. Laskavý čtenář by přitom mohl podotknout, že něco podobného jsme už viděli, a to ve vzpomínkách devadesátých let. Právě Microsoft, kam odešel Altman se svými věrnými, na konci minulého století v IT zcela dominoval se svými Windows a Office. A přesně tak se dnes může jevit i svět takzvaného generativního AI v čele s OpenAI, i když zatím na úplném začátku. Sam Altman měl, nebo možná stále má, našlápnout stát se novým Billesem Gatesem.

JAN KLESLA
ředitel Institutu pro digitální ekonomiku

Pokud se otočíme zády k americkým firmám, jako alternativa se teď nabízí jen nechat na nás jako zákazníků zbohatnutí těch z komunistického východu

”

Jenže i v tomto historickém příběhu se už na přelomu tisíciletí objevila odvrácená směr, ale začala nevybíravě ničit konkurenty a stála až před hrozbou soudního rozdělení. Trvalo desetiletí, než se počáteční náskok Microsoftu podařilo dohnat. Jistě, dnes svou vlastní AI vyvíjí i další firmy, hlavně Google, někdejší Facebook – dnešní Meta nebo Amazon. Právě tyto megafirmy, bez kterých se dnes svět v IT neobejde, samozřejmě nechťejí o svou pozici přijít, logicky dělají naopak vše pro to, aby ji přenesly do nové doby a ještě posílily. Do karet jim hraje skutečnost, že vývoj vlastní generativní umělé inteligence je astronomicky drahý, náklady sahají do stovek milionů dolarů, což si může jen málokdo dovolit. A v provozu je to stejné, za jediný den ChatGPT sahají účty jen za elektrinu k milionu dolarů.

Pro nás Evropany je zásadní poučení z historie i pro současnost, že by se neměla dominance amerických firem bud ještě

posílit, nebo by si neměly jen přeházet pozice mezi sebou. Problém je, že přes veškerou snahu nemáme na starém kontinentě zatím žádného velkého hráče. A právě AI revoluce k tomu nabízí obrovskou příležitost. Na druhou stranu se nám pak „nabízí“ chytré programy doslova z druhé strany – z Číny. Samozřejmě algoritmy vyvinuté a vycvičené v totalitní diktatuře s sebou nesou jasná rizika bezpečnostní, rizika jejich zneužívání proti lidem i rizika ekonomická. Pokud se otočíme zády k americkým firmám, jako alternativa se teď nabízí jen nechat na nás jako zákazníků zbohatnutí těch z komunistického východu.

Evropský ručník v ringu?

Ve stejné době se přitom odehrává ještě jiné víkendové drama. V Bruselu vrcholí finální jednání mezi Evropským parlamentem a členskými státy Evropské unie o takzvaném nařízení o AI. Dlouhý příběh, kdy si kontroverzního předpisu firmy a vývojáři dlouho nevšímali nebo podceňovali, jak přísná regulace se na ně valí, aby se probrali minutu po dvanácté. A do toho vpadli právě Altman, OpenAI a jejich ChatGPT, kdy se zjistilo, že se nehotová legislativa už fakticky přežila. Dnes se tak vede souboj o to, jestli se do něj mají dopsat právě pravidla pro generativní AI.

Pro EU je to přitom těžká volba. Bud se může zaměřit na tvrdé podmínky pro samotné modely, které mají dnes jen Američané a Číňané, a nechat volnější pravidla pro vývoj evropských aplikací nad nimi. A tím fakticky hodit ručník do ringu. Nebo naopak dát šanci pro vývoj AI, jak chce třeba Francie, která má v této oblasti svoje želízko – nadějný startup Mistral. Jenže pak zatíží naopak koncové aplikace a hrozí, že zpomalí modernizaci ekonomiky celého kontinentu. Či pravidla nepřijmou vůbec, jenže pak se z premianta regulace stane ten poslední v řadě, když svá pravidla představily Spojené státy a třeba i G7.

Ať už se rozhodneme jakkoliv, jedno je jasné – evropské OpenAI nepostaví žádný zákon.

TELESKOP

Sluníci se sasanky

RADEK
JOHN
redaktor LN

Blíží se období, kdy si jako každý rok říkám, že bych se nejradyji odstěhoval někam do tepla. S novinařským platem to není příliš pravděpodobné. Pořád jsem ale ještě neztratil naději. V zimě mi chybí slunce. Možná jsem se měl narodit jako sasanka. Myslím tím mořského živočicha, nikoli vytrvalou bylinu. Nejmeně jeden druh sasanky má totiž ke slunci podobný vztah jako já. Mám na mysli sasanku zelenou. Žije ve východním Atlantiku a Středozezemním moři. Obvykle mívá v průměru okolo osmi centimetrů. Za vhodných podmínek může dorůst až dvaceti.

Počet jejich chapadel se pohybuje okolo dvou stovek. Mívají, jak ostatně vyplývá už ze jména živočicha, zelenou barvu. Sasanka totiž ve svých chapadlech hostí jednobuněčné řasy. Poskytuje jim ochranu a přístřeší výměnou za cukry a další organické látky. Řasy je pro sasanku vyrábí s přispěním energie ze slunečního záření.

Mezi námi živočichy není takový životní styl obvyklý. Sasanka ale patří do příbuzenstva korálů a nezmarů. Tito tvorové mají k soužití s řasami silný sklon.

Sasanka zelená se dá chovat v akváriu. Slušnou zásobu exemplářů mají i v Asociaci pro mořskou biologii Spojeného království sídlící v Plymouthu. Jeden z věd-

Vengamanaidu Modepalli si nedávno všiml, že chapadla všech sasank v jedné nádobě ukazují stejným směrem. K oknu, za nímž svítilo slunce. Udělal proto jednoduchý pokus. Zatáhl žaluzie. Chapadla sasank začala rázem ukazovat každé jinam.

”

ců pracujících v této instituci, Vengamanaidu Modepalli, si nedávno všiml, že chapadla všech sasank v jedné nádobě ukazují stejným směrem. Konkrétně to bylo k oknu, za nímž svítilo slunce. Modepalli proto udělal jednoduchý pokus. Zatáhl žaluzie. Chapadla sasank začala rázem ukazovat každé jinam. Vědec následně naverboval skupinu spolupracovníků, s nimiž chováni sasank důkladně prostudoval. Zoologové filmovali pohyby sasancích chapadel v jejich přirozeném prostředí. V laboratoři zkoušeli na zvířata svítit různobarevnými a pohyblivými světly. Došli k závěru, že sasanky se otáčejí jako slunečnice každý den, tá da dá da dá... však tu písničku znáte.

O natáčení květin za sluncem psali už staří Řekové. Z živočišné říše dosud nebyl takový pohyb znám. Nejpodobnější je mu asi relativně době pokaně chování medúzy kořenoušťky papuánské. Ta ve svém těle rovněž hostí přátelské řasy. Během dne se vynořuje blíž k hladině, aby jim obstarala víc světla. Kořenoušťka ovšem plave za sluncem celá.

Sasanka zelená je první živočich, který se za sluncem natáčí podobně jako rostliny. Sasanky umějí v případě potřeby popolzt, třebaže velice pomalu. Někdy se nechávají unášet proudem. Většinu času ale žijí přísáté na jednom místě. Život sasanky zelené tak rostlinu silně připomíná. Není proto divu, že si osvojila stejné zvyky. Dalo by se očekávat, že se za sluncem budou natáčet i další živočichové žijící rostlinným stylem. Zoologové si toho nespíš dosud jen nevšimli.

LIDOVÉ NOVINY

Vydavatel: MAFRA, a. s., Karla Engliše 519/11, 150 00 Praha 5, IČ 45313351, evidenční číslo MK: E 5168, ISSN 0862-5921

REDAKCE:

ŠÉFREDAKTOR Petr Bušta ŘEDITEL Veselín Vačkov

VEDOUcí VYDÁNÍ A HLAVNÍ EDITOŘI Lukáš Novotný, Petr Závazda, Martin Hampejs ŠÉFKOMENTÁTOR Petr Kamberský VEDOUcí LIDOVKY.CZ Petr Vnouček

VEDOUcí REDAKTOŘI RUBRIK Martin Zvěřina (národy),

Michal Pavec (domov a ekonomika), Robert Schuster (svět), Jana Machalická (kultura),

Ondřej Trunečka (sport), Michal Růžička (foto), Petra Smítalová (Akademie),

Roman Šitner (Nemovitosti), Radek John (Medicína a věda), Martin Eglyed (seriály LN),

Petr Kamberský (Orientace), Kateřina Svobodová (Relax),

Marie Bordier (Pátek LN), Eva Hlinínová (Esprit)

VEDOUcí GRAFICKÉHO STUDIA Štěpán Korčíš FOTOEDITOŘI Jan Bezucha, Josef Tomáš Hromada

JAZYKOVÁ REDAKTORKA Iva Pospíšilová

Adresa redakce: Lidové noviny, Anděl Media Centrum, Karla Engliše 519/11, 150 00 Praha 5 – Smíchov
Tel. ústředna 225 067 111, dopisy@lidovky.cz, www.lidovky.cz

Inzerce: Mafra, a. s., Anděl Media Centrum, Karla Engliše 519/11, 150 00 Praha 5 – Smíchov,
Key Account Manager: Ivana Weissová, ivana.weissova@mafra.cz,
konference: Jan Kreidl, jan.kreidl@mafra.cz, https://events.mafra.cz

Inzerce v regionech: Severní Čechy tel. 478 636 311, Liberecký kraj tel. 488 123 311, Hradecký kraj tel. 498 515 311, Pardubický kraj tel. 467 303 311, Jižní Čechy tel. 388 909 313, Plzeňský kraj tel. 374 333 311, Karlovarský kraj tel. 359 404 311, Moravskoslezský kraj tel. 558 959 311, Střední Morava tel. 583 808 311, Východní Morava tel. 576 202 311, Jižní Morava tel. 516 202 315, Vysočina tel. 564 606 311

Předplatné: Informace, objednávky pro tuzemské doručování, změny a přerušení na tel. 225 555 533, e-mail: predplatne@lidovky.cz, www.lidovenoviny.cz a na adrese Lidových novin, oddělení předplatného. Reklama na bezplatné lince 800 912 912

Digitální vydání: www.lidovenoviny.cz

Tisk: TISKÁRNÍ MAFRAPRINT Praha a Olomouc. Rozšiřuje PNS, a. s.

Prodaný náklad ověřuje ABC ČR. Četnost: vychází denně kromě neděle, místo vydání: Praha

© MAFRA, a. s., 2023 nebo uvedení dodavatelé obsahu. Jakékoli užití a šíření části nebo celku obsahu Lidových novin (včetně jejich překladů) bez písemného svolení vydavatele je zakázáno. Vydavatelství MAFRA, a. s., je součástí koncernu AGROFERT.

Pondělí SAFESPACE
Štěpána Hobzy

Úterý VYROZUMĚNÍ
Jany Machalické

Středa TELESKOP
Radka Johna

Čtvrtek OSTBLOG
Roberta Schustera

Pátek LÉKÁRNA
Istvána Léka

Sobota CHLÍVEK
Petra Kamberského